

**Горан Живаљевић,
СЛУЖБА,
Лагуна, Београд, 2020**

Издавачка кућа *Лагуна* објавила је ових дана друго издање књиге *Служба* Горана Живаљевића, једног од најпознатијих српских обавештајаца у последњих неколико деценија. Аутор је тридесет година радио као припадник Ресора државе безбедности, касније Безбедносно-информативне агенције, у којој је једно време (2003-2004) обављао и функцију заменика директора. Богато професионално искуство стицао је и у региону, као представник БИА у Хрватској (2005-2006) и БЈР Македонији (2009-2017), те као саветник при амбасади Републике Србије у Босни и Херцеговини (2018-2019).

Ово изузетно интересентно штиво доноси нам низ информација о бројним контроверзним догађајима наше ближе прошлости и то, пре свега, из угла једног професионалног припадника обавештајне службе. Аутор покушава да демистификује улогу домаће обавештајне службе у креирању наше судбине, али и да објективно сагледа значај страних обавештајних структура у најважнијим догађајима наше новије историје. У самом уводу Живаљевић сучељава опречна мишљења о Служби којој је припадао. По мишљењу једног дела јавности, оног који је дословно схватао пословицу: „ОЗНА све дозна“, Служба је представљала оличење недодирљивог, свемоћног и верног чувара државе и народа, док је за други, представљала срце мрачне, антицивизацијске, антидемократске, криминалне хоботнице, а за поједине чак, и извор свег антисрпског зла, продужену руку противсрпских центара моћи. У сваком случају, како аутор наводи, за све ове констатације и сама Служба је понекад давала повода. Стога је, ово покушај објективнијег сагледавања њене улоге, али кроз призму једног од њених најистакнутијих припадника са врло богатим професионалним искуством (стр. 11-12).

Анализирајући однос Службе према домаћим и страним политичким и обавештајним актерима, аутор нам доноси краће, али изузетно интересантне приче о позадини смене Јовице Станишића, везама *Југословенске левнице* и бри-

---

* dusan.ilic@ies.rs

танског обавештајног апарата, о контроверзној операцији *Паук*, догађајима који су се одигравали непосредно уочи и непосредно након петооктобарских промена, мотивима реформи безбедносних структура након промена, атентату на премијера Зорана Ђинђића, затим Ратку Младићу, озбиљности хрватског обавештајног апарата, те нарочито исцрпно о промени власти у садашњој Републици Северној Македонији, чији је један од најважнијих очевидаца и сам био.

Упркос владајућем наративу по коме су САД синоним за Запад, који преовладава још од времена Хладног рата, Живаљевић је један од ретких аутора који, као директни учесник и очевидац многих догађаја, износи чињенице у прилог озбиљнијег присуства и утицаја британских структура на нашем простору. „Не постоји страна служба која је студиозније, дугорочније, и ефективније имала утицаја на безбедносни сектор, политичке странке и државне институције, па самим тим и на српске политичке токове у последњим деценијама - од британске обавештајне службе“ (стр. 33), истиче Живаљевић. С тим у вези, аутор нам доноси потпуно нове податке о везама британских тајних структура и *Југословенске левице*, која је по његовим речима, по саветима из Лондона наговорила Милошевића да изађе на изборе 1996. године, те умногоме пасивизовала рад Контраобавештајне службе (стр. 36-37). Такође, напомиње да нико од припадника поменуте партије није одговарао после промена, управо због британске заштите, а као парадигму енглеског уплива у наше друштво спомиње енглеског агента Џона Базбија, човека који је одлично познавао наш „политичко-криминални муљ“ (стр. 40).

Везама англосаксонске обавештајне заједнице (како британских, тако и америчких обавештајних служби) са црногорским ДБ посвећује посебну пажњу. Истиче да почевши од 1996. године црногорска Државна безбедност представља главног подизвођача радова енглеских и америчких планова за разбијање српскога народа (стр. 40-43). Иначе, истим таквим подизвођачима у ранијем периоду разбијања СФРЈ, аутор наводи хрватску, бошњачку, албанску и македонску службу, које су своје позиције градиле на антисрпству (стр. 41).

Посебну пажњу посвећује периоду НАТО агресије на СР Југославију, где су важну улогу у одбрани земље имали и припадници безбедносних служби. Упркос првобитној неорганизованости, бирократским потешкоћама и другим препрекама, наводи као једну од успешних акција, хватање албанских студената са Косова и Метохије, који су током студирања у Београду, тих ратних дана, радили за интересе терориста из тзв. ОВК (стр.49-50). Нарочито се осврће на убиство новинара Славка Ђурувије, за кога су осуђени припадници Службе, али поред овог страшног злочина, аутор покушава да подсети јавност да нико до сада није одговарао за свирепа убиства Живаљевићевих колега, Селвера Фазлијуа и Момира Гавриловића Гавре (стр. 52).

Како је и сам био један од актера, аутор нам доноси бројне интересантне детаље везане за контроверзну операцију *Паук*. Ову операцију сматра класичним примером злоупотребе Службе од стране чланова *Југословенске левице*, која је по његовим речима измислила причу о атентату на Слободана Милошевића. Стога је она представљала „апсолутни промашај и аутогол Службе“

(стр. 60). Пошто је Живаљевић крајем деведесетих година био задужен за оперативно праћење рада Југослава Петрушића, за истог наводи да представља „лексикон наших безбедносних пропуста“ (стр. 58). С тим у вези, запажа како улога Француске и њених обавештајних структура није нимало просрпска, већ напротив, у много чему антисрпска (стр. 59).

Говорећи о петооктобарским променама, развејава многе стереотипе створене о тим дешавањима. Пре свега, изнова наглашава енглески допринос смени Слободана Милошевића, затим још гору политизацију Службе након промена, коју сликовито објашњава закључком да се „Служба, као и све друго, осваја на изборима“ (стр. 82). Осврће се на све промашаје потоњих реформи, које су слабећи Службу, у ствари слабиле српску позицију у Новом светском поретку. Даје осврт и на предлоге реформи, попут тзв. „Чешког модела“, по коме је требало распустити безбедносне службе и формирати потпуно нове. Међутим, како сам каже, Чеси и други народи *Источног блока* су овај модел примењивали с обзиром да су њихове службе биле само испоставе совјетског КГБ, те је било неопходно формирати националне безбедносне структуре. У њиховом случају укида се служба која ради за странце, да би се основала сопствена служба, док је код нас требало бити обрнуто (стр. 79). Питање отварања досијеа по *Штазијевом моделу* сматра штетним и неетичким, с обзиром да је за нашу службу радио и одређени број Албанаца чији би живот био аутоматски доведен у опасност због тога (стр. 81).

Премијеру Зорану Ђинђићу посвећује посебно поглавље. Управо је у време последњих месеци Ђинђићеве владавине Живаљевић и постао заменик директора БИА. Износи неколико детаља који могу нарочито уздрмати домаћу јавност. Они се тичу, пре свега, Ђинђићеве спремности да први призна Косово као независну државу, ако заузврат добије њен северни део (стр. 98), као и чињенице да је лично Ђинђић наложио Живаљевићу да никог од његових најближих сарадника „не пушта ни близу Службе“ (стр. 97). Посебно интригантан детаљ тиче се атентата на премијера, где аутор износи информацију да је наш војни аташе у Скопљу сазнао још дан раније да ће бити извршен атентат на Зорана Ђинђића (стр. 113). Покушава са друге стране, да скине сумњу са припадника БИА о умешаности у атентат, наводећи да је Јединица за специјалне операције, чији су припадници осуђени за убиство премијера, још од 2001. године организационо припадала МУП-у. Такође, наводи да је послове обезбеђивања председника Владе по налогу страних служби од БИА преузео МУП Србије (стр. 102-103).

Што се тиче Хрватске, у којој је службовао неко време, аутор истиче нарочиту озбиљност у раду њене службе, посебно када је реч о праћењу „српског питања на Балкану“ (стр. 146). Свето тројство на коме, по његовим речима, почива ова држава, Римокатоличка црква - бранитељи - ХДЗ, утемељује ову земљу на антисрпском вектору деловања (стр. 141), те тако сазнајемо информацију да „не постоји ниједан Србин повратник који није прошао филтер хрватске службе“ (стр. 138), након чега добија или третман сарадника службе или третман потенцијалног „четничког зликовца“.

Па ипак, највећи део књиге посвећен је Живаљевићевом службовању у Скопљу. Пружа можда и најадекватнији опис ове земље, означавајући је као

тројанског коња у балканском православном свету (стр. 151). Поред информација о конкретним догађајима који су потресали северномакедонску државу у протеклих неколико година (Шарена револуција, упад у Собрање, промена власти, промена имена државе), аутор, за разлику од енглеског утицаја у Србији, наглашава амерички утицај у Северној Македонији. Ову силу таргетира као главог кривца за пропаст *Нишког споразума* о решењу црквеног спора (стр. 152-153), затим о „пуштању низ воду Груевског“ (стр. 177), те довођењу на власт Зорана Заева. Такође, види је и као главног кочничара било каквог православног савеза или формирања потенцијалне антиалбанске осовине на Балкану која би била стварана ван НАТО агенде. „Православне везе на Балкану, где једна страна није у НАТО, делују сумњиво, те су углавном осуђене на неуспех“ (стр. 191). Стога, истиче као велики успех то што је уз сарадњу Београда и Скопља 2012. године успешно, без и најмањег инцидента, на Зебрњаку организовано свечано обележавање 100-те годишњице Кумановске битке. Мада, и сам примећује како су увезане српске и македонске заставе тада за поједине центре моћи имале антиалбански, а самим тим и анти-НАТО, односно проруски призив (стр. 158). Мишљења је да је Груевски за време своје власти, своју матичну партију ВМРО-ДПМНЕ, али и своју државу окренуо против Софије, али да је садашњи премијер Зоран Заев враћа на пробугарски курс, те у том контексту означава управо Бугарску као главног подизвођача радова у Северној Македонији у име НАТО и САД (стр. 65-66).

По питању опстанка ове земље, Живаљевић истиче да „македонску унитарност ништа данас тако добро не чува колико важећи бриселски и берлински став да подела Косова није добро решење и да се не сме догодити“ (стр. 175). Управо овај став великих сила тренутно пасивизује Албанце у остваривању свог коначног циља - стварања Велике Албаније. Што се тиче српског питања у Северној Македонији, запажа да су сви процеси асимилације Срба ишли преко југословенства (стр. 169), те наводи интересантан статистички податак по коме је на последњем обављеном попису из 2002. године било приближно 37.000 Срба, а чак 150.000 људи са презименом на -ић (стр. 169). Скопску Црну Гору означава једином преосталом српком оазом, где Срби не преферирају ни ВМРО-ДПМНЕ због њихове бугарашке прошлости, ни СДСМ због њиховог комунистичког наслеђа, а неповерљиви су и према српским странкама (стр. 170-171). С тим у вези, напомиње како је Груевски био једини северномакедонски политичар који је донекле имао разумевања за српске интересе, али пре свега, из разлога личних интереса, оличених у делимичном неутралисању великоалбанских тежњи (стр. 171-173).

Оно што ће остати свакако најинтигантније поглавље у овом делу, везано је за Шарену револуцију, те њену кулминацију у априлу 2017. године, када је након упада у Собрање, ипак дошло до промене власти у Скопљу. Стога, ово последње поглавље обилује детаљима из тих дана Живаљевићевог службовања у тој земљи. На крају, ваља рећи да ово вредна књига иако, можда представља субјективни суд једног обавештајца, свакако јесте сведочанство једног времена које ће своју кулминацију највероватније имати у наредним годинама. Зато га ваља јако пажљиво ишчитати и проанализирати.